

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

3AM391 Regionální ekonomika v kultuře

Ing. Michal Straka

Katedra arts managementu, FPH VŠE v Praze

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- neoklasická ekonomie

- automatické obnovování regionální rovnováhy

- zefektivněním efektivity využívání zdrojů

- slabší ekonomiky vykazují potenciál rychlejšího růstu

- krátkodobě

- viz zákon klesajícího mezního užitku

- dlouhodobě

- vývoj

- např. teorie všeobecné rovnováhy

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- keynesiánská ekonomie

- poptávkově orientovaný přístup
- akcentace alokace veřejných zdrojů na vyrovnání disparit
  - investice ovlivňující produkci
- využíváný u centrálně plánovaných ekonomik
  - problémy s nerespektováním efektivnosti
    - neúplně využívání zdrojů
- např. teorie pólu růstu a rozvoje / kumulovaných příčin

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- neomarxistická ekonomie
  - akcentuje roli společenských struktur
    - třídní demografie
  - optika pracovních prostředků
  - např. teorie závislosti/ strukturalistické teorie

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- modely vnitřního růstu
  - premisa vztahu mezi snahou o inovace a šíření společenských vědomostí
  - teorie endogenního růstu
    - vliv vnitřních zdrojů na regionální rozvoj
      - akumulace lidského kapitálu
      - akumulace znalostního kapitálu
- modely vnějšího růstu
  - vliv vnějších faktorů na regionální rozvoj
    - právní prostředí
    - státní politiky
    - etc.

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- praxe

- síla trhů

- vytváření koncentrovaných hospodářských aglomerací

- koncentrace produktivity

- významný díl HDP

- vznik přesycených regionů

- potřeba ochrany

- životní prostředí

- zdroje

- stát by měl být schopen odstraňovat negativa

- neshoda na způsobu

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie všeobecné rovnováhy
  - konec 19. století _ Léon Walras
- zaměřena na vzájemné interakce a chování všech trhů v ekonomice
- snaha o vysvětlení rovnováhy
  - rovnováha nabídky / poptávky / množství statků / cen
  - odlišení
    - výrobní faktory
    - každý jednotlivec je vlastní

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- služby výrobních faktorů
  - každý jednotlivec je nabízí
- podniky
  - zprostředkovatelé
- statická
  - nezahrnuje
    - čas
    - peníze
- zmiňuje
  - klíčová odvětví / průmyslové komplexy / vazby

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie pólů růstu a rozvoje
  - 50. léta 20. _ Francois Perroux
- Perrouxova teze
  - je to hrubá, ale nepochybná skutečnost: k růstu nedochází na všech místech najednou, ale růst se projevuje s různou intenzitou v jednotlivých bodech, neboli v rozvojových pólech; poté se šíří různými prostředky a jeho konečný výsledek pro národní hospodářství je proměnlivý od místa k místu

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- pól rozvoje
  - hnací ekonomická jednotka
    - firma / odvětví
  - soubor jednotek
    - vytváří hlavní sílu ekonomického rozvoje
      - impulsy k všeobecnému rozvoji
- všechna ostatní odvětví
  - hnaná
- zkoumání vztahu hnací x hnané póly

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- pól růstu

- ohnisko přispívající k růstu
  - ekonomiky
  - životní úrovně obyvatel

- pól rozvoje

- ohnisko s potenciálem transformace do pólu růstu
- z hlediska politiky / ekonomie / teorie významnější než pól růstu
  - příslib budoucího rozvoje

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- pól integrace
  - zóny růstu
    - dva nebo více městských systémů
    - vyvolávají evoluci prostorové struktury
  - ohnisko přispívající k růstu
    - ekonomiky
    - životní úrovně obyvatel
- centrální města
  - malá a střední města
  - orientace na rozvoj odvětví terciální sféry

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- polarizace prostoru
  - hnací oblast
    - region soustřeďující více pólů rozvoje
      - ideálně ekonomicky dominantních
- hnaná oblast
  - region soustřeďující převážně paralelních pólů
    - závislý na hnací oblasti

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie rozeznává čtyři typy polarizace
  - technologická / technická
    - koncentrace technologií / techniky
  - důchodová / příjmová
    - koncentrace příjmů v důsledku sektoru služeb
    - poptávkově orientovaná
  - psychologická
    - idea potenciálu poptávky
  - geografická
    - koncentrace ekonomické aktivity

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- aplikace v praxi
  - 50. / 60. léta 20. století
    - regionální politika západní evropy
    - hnací odvětví
      - automobilový průmysl / chemie / ocelářství
      - budování průmyslu v zaostávajících oblastech
  - Francie
    - dopravní infrastruktura
    - rychlovlaky
  - Velká Británie
    - podpora agrárních center
  - Itálie
    - industrializace jihu

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- kritika aplikace
  - nerozlišování mezi přirozeným a umělým pólem růstu
    - umělé _ dosazené politikou / nepřirozeně
  - aplikace konceptu v
    - zaostávajících regionech
    - velkoměstech
  - snaha o modifikaci sídelní struktury
- podcenění nákladů pro tvorbu center růstu
  - podcenění velikosti center
- povrchní analýza kontextu odvětví _ region

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie růstových center a os
  - 1966 _ Jacques Boudeville
    - regionální variace na teorii růstových pólů
  - koncepce nosné soustavy měst
    - koncentrace investic do regionálních metropolí
    - snaha snížit disparity mezi regiony a Paříží

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- růstové centrum
  - pól růstu
  - soubor propojených odvětví soustředěných kolem hnacího
  - idea generování produkce přidružených odvětví hnacím odvětvím
- polarizace
  - koncentrace vybraných aktivit a procesů vedoucích k prohlubování rozdílů v regionálním rozvoji

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie kumulovaných příčin
  - polovina 20. stol _ Gunnar Myrdal
  - odmítá hypotézu o tendenci socio-ekonomického systému ke stabilizaci
  - změna nevyvolá reakci opačného směru, ale další změny, které ji umocní
  - vnímá dopady globálního kapitalismu

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- východiska teorie

- existuje malá skupina bohatých států a mnohem početnější skupina extrémně chudých zemí

- bohaté země rostou stále rychleji

- chudé státy stagnují

- prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými zeměmi

- odmítnutí dosavadních teorií

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- stěžejní prvky teorie
  - koncept oběžné kumulativní kauzality
    - změna jednoho faktoru iniciuje změnu dalších faktorů
    - ty následně posilují prvotní změnu
  - důraz na systémovou provázanost faktorů a jejich kumulativnost

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- přes odmítnutí dosavadních teorií řada paralel s teorií pólů růstu a rozvoje
  - doba vzniku
  - odmítnutí hypotézy o tendenci automatického vyrovnávání systémů
  - zaměření na globální problémy
- odlišnost
  - akcentace sociálních problémů

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- mechanismy kumulativního procesu
  - vnitřní úspory
    - rozsah produkce
    - nižší jednotkové náklady
  - vnější úspory
    - společná infrastruktura
    - dostatek pracovních sil
    - hustota informací
    - blízkost produkčních společností

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- dopady na regionální rozvoj
  - pracovní síla je ve vyspělých regionech levnější
    - díky vyšší produktivitě práce
  - odčerpávání zdrojů z méně vyspělých regionů
    - hromadně nazýváno termínem „backwash effects“
- „spread effect“
  - pozitivní dopady
    - difúze pokroku / růst poptávky po produkci méně vyspělých regionů

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- mezinárodní obchod
  - hlavní mechanismus generující nerovnoměrnost
- vývoj meziregionálních problémů
  - selekce
    - diferenciací úspěšnosti subjektů
  - expanze úspěšných
    - rozdíly dosahují svého maxima
    - úspěšné subjekty využívají převahu
  - difuze / integrace
    - rozdíly se snižují především růstem vzájemné provázanosti

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- aplikace v praxi
  - rozpoznání mechanismů regionální vývoje
    - zásahy státu by měly vést k redukci disparit
- nástroje státních intervencí
  - integrovaný rozvojový plán
    - stěžení prvek k odstranění zaostalosti
      - realizace celospolečenských akcí
        - dosažení vnějších úspor
      - decentralizace kompetencí
      - standardizace veřejných služeb

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- aplikace v rámci regionálního rozvoje
  - potvrzení, že působení tržních sil a kapitálu, etc. nutně nekonverguje k rovnováze
    - spíše k zvýšení rozdílu
  - pokud se region rozvíjí rychleji než ostatní, kumuluje pozitivní prvky a zvyšuje rozdíl vůči ostatním regionům
- negativní kumulativní mechanismy
  - zrušení významné výroby
    - závislost na lokálních oligo / monopolech

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- kritika teorie
  - podceňování pozitivních vazeb
  - přecenění významu kumulativních procesů
  - přecenění role státu
    - schopnost alokovat / využívat / spotřebovávat efektivně zdroje
  - přecenění divergenčních trendů

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie závislosti

  - 50. / 60. léta 20. století _ Teontonio Dos Sansos

- prostorová forma závislosti

  - země / ohniska dosahují růstu bez ohledu na situaci rozvojových zemí

    - rozvojové země rostou pouze v závislosti na ohniscích

  - ohnisko světové ekonomiky využívá své mocenské postavení na úkor periferie

    - tím prohlubuje rozdíl

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- začlenění Latinské Ameriky do globálního kapitalismu za účasti koloniálních velmocí a mezinárodního obchodu má za důsledek
  - přizpůsobování ekonomiky Latinské Ameriky potřebám Španělska a Portugalska
  - diverzifikace společnosti na kompaktní vládnoucí vrstvu a většinu chudých obyvatel
  - výkon moci je přenesený, ale strategická rozhodnutí jsou přijímána mimo země Latinské Ameriky

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- institucionální ekonomie

- teoretický směr v ekonomii

- pojmenován až koncem 20. století, reálně je možné vypočítat její myšlenky až na konec 19. století
- metodou je kvalitativní analýza
  - motivace / inovace / znalosti / etc.
- první si všímá příčin vzniku ekonomických rozdílů
  - důraz na objasnění změn pro regulaci dynamiky ekonomik
- ekonomika jako systém jedinců
  - zvyky / vztahy -> chování
  - hodnoty nemusí být racionální
- popírá možnost jednoho řešení

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- teorie inovace jako základ regionálního rozvoje
  - regionální rozdíly jsou determinovány kapitálem obyvatel
    - vědomosti / znalosti / učení / vztah vůči inovacím
  - učení se není záležitostí specializovaných institucí
    - je záležitostí společenského systému
    - kodifikovatelné / tacitní znalosti
- inovace
  - novost v ekonomické a sociální sféře
  - nová řešení
  - progres

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- inovační systém
  - systém institucí soukromého i municipálního sektoru
    - důraz na propojenost aktivit
    - iniciační funkci
- skládá se z
  - výrobní sektor
  - vědecký sektor
  - sektor služeb pro podniky
  - institucionální sektor

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- charakteristiky progresivních regionů
  - ekonomická konfigurace regionu
    - blízkost specializovaných podniků
  - technologická infrastruktura
    - přítomnost výzkumných institucí
  - kultura a instituce regionu
    - sociální a kulturní prostředí regionu
    - kvalita institucí

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- faktory inovačního prostředí
  - podnikatelská dynamika regionu,
  - inovační politika státu,
  - organizace podporující inovační podnikání
  - spotřebitelské potřeby a velikost trhu
  - počet výzkumných a vysokoškolských zařízení
  - historické hodnoty území
  - zvyky a motivace lidí

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- cíle

- vytvoření inovačního prostředí regionu
  - zvýšení investic do vzdělání a lidských zdrojů
  - podpory vzniku inovačních institucí
  - podpora vzniku institucí rozvíjejících kontakty
  - podpora sociálního / kulturního / životního prostředí
- propojení zdrojů znalostí / zprostředkovatelů / společností

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- postmoderní ekonomie

- druhá polovina 20. století

- zrovnoprávnění myšlenkových proudů

- odmítnutí „velkých“ teorií

- kritika moderny

- merkantilizace / konzumerismus

- komodifikace všeho

- poznání / vědění

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- poststrukturalismus
  - univerzální pravda je mocensky motivovaná
- formy dominance
  - regionálních a lokálních institucí
  - nevědomých cílů
  - vytvářející řetězce a sítě vztahů
  - vycházející z mezilidských vztahů
  - projevující se akumulací poznání
- každá společnost si vytváří svůj vlastní režim pravdy a specifickou podobu svojí obecné politiky pravdivosti

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- přínos v oblasti regionálního rozvoje zemí třetího světa
  - relativizace strukturalistů
    - strukturalisté tvrdí že vývoj je formován ohraničenou historií
    - postrukturalisté, že jej vnímáme vlastní optikou
- rozvoj z našeho pohledu je dílem difúze našich vlastních hodnot

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- postdevelopmentalismus
  - negativní postoj vůči moderním hodnotám
  - poválečné snahy o rozvoj zemí třetího světa selhaly
- klasická (západní) ekonomie přináší
  - hlad / nedostatek / dluhy / chudobu / etc.
- preferuje východní a jiné filosofie / myšlenkové proudy

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- prosazuje
  - jednoduchý životní styl
    - potřeba chránit / zachovat zdroje
      - zajistit spravedlivou globální distribuci
      - odklon od materialismu
      - život na venkově
      - rozvoj spiritualismu
- relativizaci negativního vnímání předkapitalismu
  - nezávislost na vlastním majetku
- koncept radikální plurality
  - podpora menších skupin / soběstačnosti
  - preference kolektivu

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- postmoderní feminismus
  - postavení žen v rozvojových zemích
    - rovnost / nerovnost příležitostí
- liberální
  - pozitivní / racionální / očekává postupný vývoj
- radikální
  - agresivní / požadavek skokových změn / reversní

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- hledisko západní civilizace
  - orientované zejména na rozdílný životní cyklus mužů / žen
- zejména otázka rodičovství
  - diskuse o:
    - sdílených pracovních úvazcích
    - práci z domova
    - flexibilitě pracovní doby
    - zřizování zařízení pro děti
    - příspěvky na rodiny
    - příspěvky na bydlení
    - a jiná sociální politika

Teorie regionální politiky jako teoretická základna regionální politiky

- literatura / zdroje

WOKOUN, R. et al. Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Praha : Linde, 2008.

SKOKAN, Karel. Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji. Vyd. 1. Ostrava : Repronis, 2004. 159 s. ISBN 80-7329-059-6.

PEET, R.; HARTWICK, E. Theories of Development. Second edition. New York : The Guilford Press, 2009.

BLAŽEK, Jiří; UHLÍŘ, David. Teorie regionálního rozvoje: nástin - kritika - klasifikace. Praha: Karolinum, 2002. 211 s. ISBN 8024603845.

ADAMČÍK, Stanislav. Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2002.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

